

O‘ZBEKISTON FUTBOLINING SHAKILLANISHI VA TERMA JAMOASI

Sattarov Qarshiboy Narqulovich

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti, Samarqand, O‘zbekiston.

Anotatsiya: 1991-yilda mustaqillikka erishgan O‘zbekistonda futbol eng ommabop sport turi hisoblanadi.^{[1][2][3][4][5]} Milliy assotsiatsiya FIFA va Osiyo futbol konfederatsiyasi tomonidan o‘tkaziladigan barcha musobaqalarda qatnashadi. O‘zbek futbolining asosiy boshqaruv organi 1946-yilda tashkil etilgan O‘zbekiston futbol assotsiatsiyasi hisoblanadi. 1992-yilda mustaqillikdan so‘ng qayta tashkil etilgan. Futbol ligasi tizimida birinchi o‘rinda Superliga (Oliy liga) va (Pro-liga) Birinchi liga joylashgan. Superliga g‘olibi O‘zbekiston chempioni unvonini oladi. Vaholanki, mamlakat kubogi bahslari orasida O‘zbekiston kubogi, O‘zbekiston Superkubogi va PFL kubogi bor. Shuningdek, Superligada dastlabki 4 o‘rinni egallagan futbol klublari OChL va OFK kubogiga yo‘llanma oladi.^[6]

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston SSR kubogi, Milliy Futbol Federatsiyasi, 1992-yilda FIFA tashabbusi, Paxtakor“ safida 358 ta o‘yin.

O‘zbekiston futboli tarixi Mamlakatda futbolning tug‘ilgan yili 1912-yil hisoblanadi, chunki o‘sha paytdan boshlab Farg‘ona va Qo‘qonda, biroz keyinroq Andijon, Toshkent va Samarqandda futbol jamoalari tuzilib, uzoq masofalarga o‘yinlar o‘tkazila boshlandi. O‘zbekistonda futbol o‘tgan asrning 20-yillarida rivojlana boshlagan. Farg‘ona vodiysining birinchi chempionati 1914-yilda, O‘zbekiston SSR chempionati 1926-yildan tashkil topgan. 1926-yilda O‘zbekiston SSRning birinchi chempionati (ya‘ni O‘zbekiston Ligasi) o‘tkazildi.^[7] Musobaqada eng ko‘p muvaffaqiyat qozongan „Toshkent terma jamoasi“ va „Sokol Toshkent“ klublari bo‘ldi. Biroq, eng muvaffaqiyatli klub SSSR oliy ligasida 22 mavsum o‘ynagan yagona O‘zbekiston SSR futbol klubi bo‘lgan „Paxtakor“ bo‘ldi.^[8] O‘zbekiston SSR kubogi 1939-yildan o‘tkazila boshlandi. Birodar Abduraimov — Sovet davridagi eng mashhur o‘zbekistonlik futbolchi.^[9] U „Paxtakor“ safida 358 ta o‘yin o‘tkazgan va 1968-yilda Sovet Oliy Ligasining eng yaxshi to‘purari bo‘lgan, shuningdek, Sovet Ittifoqi terma jamoasi sharafini himoya qilgan.^[10] 1961—1992-yillarda bir qancha o‘zbekistonlik futbolchilar SSSR futbol terma jamoasi a‘zosi bo‘lgan:

Ism	Lavozim	Jamoa	Kattalar (gollar)	Yillar
Gennadiy Krasnitskiy	Hujumchi	SSSR	3 (1)	1961-yil
Birodar Abduraimov	Hujumchi	SSSR	?(?)	1967
Yuriy Pshenichnikov	Darvozabon	SSSR	21 (0)	1966—1970-yillar
Vladimir Fyodorov	Hujumchi	SSSR	18 (0)	1974—1978-yillar
Vasilis Xatzipanagis	Yarim himoya	SSSR	4 (1)	1975-yil
Mixail An	Yarim himoya	SSSR	2 (0)	1978-yil
Andrey Pyatniskiy	Yarim himoya	SSSR MDH	6 (2)	1990—1992-yillar

1991-yilda mustaqil O‘zbekistonda 1992-yildan O‘zbekiston chempionati va O‘zbekiston kubogi o‘tkazilgan. Shuningdek, Superligada dastlabki 4 o‘rinni egallagan futbol klublari OChL va OFK kubogiga yo‘llanma oladi.

O‘zbekiston futbol assotsiatsiyasi O‘zbekiston futbol federatsiyasi O‘zbekiston futbolini nazorat qiluvchi va boshqaradigan tashkilotdir. Bosh qarorgohi Toshkentda. U milliy chempionat, terma jamoalarni tashkil etish, umuman, butun futbolni qo‘llab-quvvatlash, rivojlantirish va ommalashtirish bilan shug‘ullanadi. O‘zbekiston Milliy Futbol Federatsiyasi 1946-yilda tashkil etilgan bo‘lib, 1994-yilda OFK va FIFAgaga a‘zo bo‘lgan. O‘zbekiston terma jamoasi 1928-yilda ilk bor O‘zbekiston terma jamoasi tuzilib, unda Yevropa davlatlari vakillari ishtirok etgan Spartakiadada qatnashdi. Mazkur turnirda O‘zbekiston terma jamoasi Shveysariyadagi ishchi klublar terma jamoasi bilan ilk xalqaro uchrashuvini o‘tkazdi va 8:4 hisobida g‘alaba qozondi. 1992-yilgacha O‘zbekiston terma jamoasi turli yosh cheklovlari bilan tartibsiz to‘qnash kelgan va SSSR Spartakiadasida 80 ga yaqin o‘yin o‘tkazgan, shuningdek, o‘rtoqlik o‘yinlarida ishtirok etgan. Yangi chaqiriq O‘zbekiston milliy terma jamoasi ilk o‘yinlarini 1992-yilda o‘tkazgan. Bu o‘yinlar FIFA tomonidan rasman ro‘yxatdan o‘tgan, shundan kelib chiqib, 1992-yildan boshlab O‘zbekiston milliy terma jamoasiga FIFA shafeligida o‘tkaziladigan turnirlarda ishtirok etishiga ruxsat berilgan. 1992-yilda FIFA tashabbusi bilan birinchi marta Markaziy Osiyo kubogi bo‘lib o‘tdi. 1992-yil 17-iyun kuni Tojikiston poytaxti Dushanbe shahrida O‘zbekiston terma jamoasi ilk rasmiy uchrashuvini Tojikiston terma jamoasiga qarshi o‘tkazdi va 2:2 hisobida durang o‘ynadi. 1994-yilda O‘zbekiston terma jamoasi birinchi marta Yaponiyaning Xirosima shahrida bo‘lib o‘tgan yirik xalqaro turnir — Osiyo o‘yinlarida ishtirok etib, debyut mavsumida Xitoy terma jamoasiga qarshi o‘ynagan finalga qadar yetib bordi. Uchrashuv 4:2 hisobida O‘zbekiston foydasiga hal bo‘ldi va shu tariqa O‘zbekiston terma jamoasi Osiyo o‘yinlari chempioniga aylandi.^[11] Shuningdek, O‘zbekiston terma jamoasi muntazam ravishda Osiyo Kubogida ishtirok etib keladi, O‘zbekistonning Osiyo Kubogidagi eng yaxshi natijasi 2011-yilgi Osiyo Kubogidagi to‘rtinchi o‘rindir.

2003-yilda milliy assotsiatsiya yanada muvaffaqiyat qozondi: birinchi marta mamlakat U-20 terma jamoasi 2003-yilda BAA mezbonlik qilgan FIFA yoshlar o‘rtasidagi jahon chempionatiga yo‘llanma oldi. O‘zbekiston U-19 terma jamoasi 2012 va 2014-yillarda ikki marta U-19 Osiyo chempionatida yarim finalga chiqqan va bir marta 2008-yilda finalga yo‘l olgan, ammo BAA U-19 terma jamoasidan mag‘lub bo‘lgan. 2003-yilda erishilgan muvaffaqiyatdan so‘ng, O‘zbekiston U-20 terma jamoasi shu kunga qadar 20 yoshgacha bo‘lgan futbolchilar o‘rtasidagi Jahon chempionatida yana uch marta ishtirok etdi. 2009-yilgi mundialda jamoa guruh bosqichidagi ishtirokini yakunladi.^[12] 2013-yilda Turkiyada bo‘lib o‘tgan Jahon chempionatida U-20 terma jamoasi pley-offga chiqdi va 1/8 finalda Gretsiya U-20ni 3:1 hisobida mag‘lub etdi, ammo chorak finalda Fransiya U-20ga 0:4 hisobida imkoniyatni boy berdi.^[13] Jamoa 2015-yilgi FIFA U-20 Jahon chempionatida ishtirok etdi va chorak finalga yo‘l oldi va Senegal U-20 jamoasiga 0:1 hisobida mag‘lub bo‘ldi.^[14] O‘zbekiston U-16 terma jamoasi 2012-yilda 16 yoshgacha bo‘lgan futbolchilar o‘rtasidagi Osiyo chempionatida g‘alaba qozondi va bu terma jamoa saralangan ikkinchi final edi. 2010-yilgi Osiyo chempionati U-16 final uchrashuvida Shimoliy Koreya U-16 terma jamoasiga mag‘lub bo‘ldi. O‘zbekiston U-16 terma jamoasi 2011 va 2013-yillarda ikki marta FIFA U-17 Jahon chempionatiga yo‘llanma olgan.^[15] Turnirning debyut yilida jamoa Urugvay U-17dan mag‘lub bo‘lgan chorak finalda ishtirok etdi. O‘zbekiston U-16 terma jamoasi 2013-yilgi FIFA U-17 Jahon chempionatining 1/8 finalida Gonduras U-17 terma jamoasiga to‘xtatilgan edi.^[16] 2018-yilda Xitoy mezbonlik qilgan U-23 Osiyo chempionatida O‘zbekiston U-23 terma jamoasi chempion bo‘ldi. Jamoa final bahsida Vetnam U-23 terma jamoasini 2:1 hisobida mag‘lub etdi. Ligalar va kuboklar

Futbol ligasi tizimida yuqori o‘rinlarda Superliga va Pro-liga turadi. Superliga g‘olibi chempion unvonini oladi. Bundan tashqari, mamlakat kubogi musobaqalari orasida O‘zbekiston kubogi ham bor. Superligada eng yuqori o‘rinlarni egallagan futbol klublari Osiyoning asosiy klub turniri—OChLga yo‘llanma oladi.

Xalqaro maydondagi klublar: 1994-yil Osiyo chempionlar kubogi (Eslatma: Hozirda Osiyo chempionlar ligasi) ilk bor o‘zbek futbol klublaridan „Neftchi“ jamoasi qatnashib 3-o‘rin sohibi bo‘ldi. 1995-yil Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligi kubogida finalgacha yetib borgan „Neftchi“ jamoasi „Spartak“ Moskvaga mag‘lub bo‘lib kumush medal sohibiga aylandi. 2007-yilda „Paxtakor“ Latviyaning „Ventspils“ klubini penaltilar seriyasida 9:8 hisobida mag‘lub etib, MDH kubogini qo‘lga kiritdi. MDH kubogining navbatdagi mavsumida „Paxtakor“ ketma-ket ikkinchi marta musobaqa finaliga chiqdi, ammo „Xazar Lenkoran“ga imkoniyatni boy berdi. Jamoa, shuningdek, 2003 va 2004-yillarda ikki marta musobaqaning yarim finaliga qadar yetib borgan Osiyo Chempionlar Ligasining doimiy ishtirokchisi hisoblanadi. „Paxtakor“ hozirda Osiyo Chempionlar Ligasida 2002-yildan 2013-yilgacha ishtirok etgan ketma-ket ishtiroki bo‘yicha rekordchi hisoblanadi. „Nasaf“ 2011-yili OFK kubogini qo‘lga

kiritib, turnir finalida Quvayt terma jamoasini 2:1 hisobida magʻlub etgan va Oʻzbekistonning OFK kubogini va Osiyo futbolida klublar oʻrtasidagi ilk xalqaro kubokni qoʻlga kiritgan birinchi klubiga aylangandi. „Bunyodkor“ning eng yaxshi yutugʻi — OChL yarim finali hisoblanadi. Qaldirgʻochlar 2008-yil debyut mavsumida musoboqaning yarim final bosqichiga yetib bordi, Ikkinchi marta bu muvaffaqiyat 2012-yil takrorlangan.^[17]

Futboldagi shaxslar Ravshan Ermatov ketma-ket toʻrt yil (2008, 2009, 2010, 2011 va 2014) Osiyoning eng yaxshi hakami deb topildi. U Globe Soccer Awards sovrinida 2015-yilning eng yaxshi hakami boʻldi.^{[18][19]} Sovet Ittifoqidan mustaqillikka erishgandan buyon oʻzbekistonlik taniqli futbolchilar orasida Server Jeparov (2008 va 2012-yildagi Osiyoning eng yaxshi futbolchisi), Igor Shkvinin (1994-yilgi Osiyo oʻyinlarining eng yaxshi toʻpurari), Mirjalol Qosimov, Maksim Shatskix va Eldor Shomurodov bor.

Xulosa: Birodar Abduraimov — Sovet davridagi eng mashhur oʻzbekistonlik futbolchi.^[9] U „Paxtakor“ safida 358 ta oʻyin oʻtkazgan va 1968-yilda Sovet Oliy Ligasining eng yaxshi toʻpurari boʻlgan, shuningdek, Sovet Ittifoqi terma jamoasi sharafigini himoya qilgan.^[10] 1961—1992-yillarda bir qancha oʻzbekistonlik futbolchilar SSSR futbol terma jamoasi aʼzosi boʻlgan. Oʻzbekiston Milliy Futbol Federatsiyasi 1946-yilda tashkil etilgan boʻlib, 1994-yilda OFK va FIFAga aʼzo boʻlgan. Oʻzbekiston terma jamoasi 1928-yilda ilk bor Oʻzbekiston terma jamoasi tuzilib, unda Yevropa davlatlari vakillari ishtirok etgan Spartakiadada qatnashdi.

ADABIYOTLAR

1. Shermamatovich, M., Yalgashevich, K., & Narkulovich, S. (2021). The development of physical preparedness of student young people. *Psychology and Education Journal*, 58(1), 2699-2704.
2. Shermamatovich, M. M., Tursunovna, H. U., Zayniddinovich, N. I., Boltayevich, A. S., & Yalgashevich, K. S. (2021). Physical education of student youth in modern conditions. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(2), 1589-1593.
3. Shermamatovich, M. M. (2023). Psychological Description Of Sport And Psychological Development Of Sportsmen. *Eurasian Research Bulletin*, 17, 7-9.
4. Shermamatovich, M. M., Norkulovich, S. K., & Tursunovna, H. U. (2022). PLACE AND ROLE OF PSYCHOLOGICAL AND VOLITIONAL TRAINING IN THE TRAINING PROCESS OF STUDENTS-BOXERS. *World Bulletin of Management and Law*, 8, 141-144.
5. Shermamatovich, M. M., & Boltaevich, A. (2022). INTERACTIVE LEARNING METHODS IN THE PROCESS OF TEACHING PHYSICAL CULTURE. *World Bulletin of Management and Law*, 7, 99-100.

6. Shermamatovich, M. M., & Boltaevich, A. (2022). INTERACTIVE LEARNING METHODS IN THE PROCESS OF TEACHING PHYSICAL CULTURE. *World Bulletin of Management and Law*, 7, 99-100.
7. Shermamatovich, M. M., Zayniddinovich, N. I., Boltaevich, A. S., Norqulovich, S. Q., Muzaffarovich, S. A., & Abriyevich, E. Q. Endurance Formation in General Physical Training Students. *International Journal on Integrated Education*, 4(3), 356-359.
8. Yalgashevich, X. S., & Shermamatovich, M. M. Enhancing Athletes' Regained Performance Through Rational Nutrition. *International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology*, (1), 1-6.
9. Shermamatovich, M. M., & Latif, T. (2023). DEVELOPMENT OF SPORTS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(3), 374-377.
10. Shermamatovich, M. M., & Aybxonovich, T. M. (2024). O'QUVCHILARNING FUTBOL BO'YICHA TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIK TOMONLARINI O'RGANISH MUAMMOLARI. *Journal of new century innovations*, 44(1), 84-87.
11. Shermamatovich, M. M. (2023). THE SPORT OF WRESTLING AND THE LAWS OF THE FIELD OF WRESTLING. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(5), 84-88.
12. Shermamatovich, M. M. (2023). DEVELOPMENT OF WRESTLING SPORTS IN UZBEKISTAN AND AWAKENING OF THE CONCEPT OF PATRIOTISM IN STUDENTS. *JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING*, 2(5), 36-39.
13. Murodov Muzaffar Shermamatovich, Normaxmatov Ilxom Zayniddinovich, Axmedjanov Shuxrat Boltayivich, Ziyatov Muxammad Nomozovich, Sattarov Qarshiboy Norkulovich, & Khusainov Shamshidin Yalgashevich. (2024). PROPOSALS ON INNOVATIVE SOLUTIONS OF ORGANIZING THE ARCHITECTURE OF MULTIFUNCTIONAL SPORTS FACILITIES. *Journal of Advanced Zoology*, 45(S2), 131–135. <https://doi.org/10.53555/jaz.v45iS2.3852>
14. ERTALABKI BADAN TARBIYA HAMDA JISMONIY TAYYORGARLIKNING INSON ORGANIZMIGA FOYDASI N.I. Zayniddinovich – 2023
15. FORENSIC ASSESSMENT OF THE NATURE OF DENTAL INJURIES OA Ergashevich, SE Islamov, NI Zainitdinovich - *The American Journal of Medical Sciences and ...*, 2022
16. IMPROVING THE METHOD OF TRAINING BOXERS WITH THE APPLICATION OF PROTECTION" LEAVING TO THE SIDE"
17. AS Boltaevich, NI Zayniddinovich
18. *World Bulletin of Management and Law* 8, 139-140, 2022

19. ЗАЩИТА ПРАВ ПАЦИЕНТА ПРИ ПРОВЕДЕНИИ МЕДИЦИНСКИХ ЭКСПЕРИМЕНТОВ
20. ШЭ Исламов, КН Ураков, ИЗ Нормаматов - Тверской Медицинский Журнал Учредители ...
21. PROPOSALS ON INNOVATIVE SOLUTIONS OF ORGANIZING THE ARCHITECTURE OF MULTIFUNCTIONAL SPORTS FACILITIES
22. MMSNIZASBZMNSQNKs Yalgashevich Journal of Advanced Zoology, 2 (45(S2)), 131–135., 2024
23. МОРФОФУНКЦИОНАЛЬНОЕ СОСТОЯНИЕ НАДПОЧЕЧНИКОВ ПРИ ВВЕДЕНИИ ДИСТИЛЛИРОВАННОЙ ВОДЫ
24. Ш Исламов, Н Махматмурадова, И Нормаматов Журнал гепатогастроэнтерологических исследований 2 (3.1), 22-28, 2021
25. JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARI FAOLIYATINING ILMIY – PEDAGOGIK ASOSLARI NI Zayniddinovich Journal Of New Century Innovations 4 (No. 1 (2024):), 133-135, 2024
26. АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОМАНДНЫХ СПОРТОВ И СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЗАНЯТИЯХ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И СПОРТА ИЗ Нормаматов https://academicsresearch.ru/public/journals/17/cover_issue_133_en_US.jpg 2 ..., 2024
27. IMPORTANCE OF PHYSICAL EDUCATION IN PRIMARY CLASS CHILDREN NI Zainiddinovich International Journal of Formal 3 (3), 66–69., 2024
28. THE IMPORTANCE OF THE ROLE OF SPORTS AND GAMES IN THE SYSTEM OF PHYSICAL EDUCATION NI Zayniddinovich Genius Journals Publishing Group, 17 (ISSN: 2795-7365), 10-12, 2023
29. THE IMPORTANCE OF THE ROLE OF SPORTS AND GAMES IN THE SYSTEM OF PHYSICAL EDUCATION NI Zayniddinovich <https://www.geniusjournals.org/index.php/erb>, Genius Journals Publishing Group, 17 (ISSN: 2795-7365), 10-12, 2023
30. Basic Football Elements Terms and Conditions and Cluster-Based Training of Tasks NI Zayniddinovich Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences 2 (Issue –11), 106-108, 2023
31. The Role Of Physical Culture In The Life Of Students
32. Normamatov Ixom Zayniddinovich international journal of scientific & technology research volume 10 (issn ..., 2021
33. Хусаинов Ш. Я. и др. ПРЕИМУЩЕСТВА КОМАНДНЫХ ВИДОВ СПОРТА ДЛЯ АДАПТАЦИОННЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari //Yangi

- O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 6. – №. 1. – C. 47-55.
- 34.28. Shermamatovich M. M., Yalgashevich X. S., Muzaffar o'g'li S. A. SPORT KURASHIDA SARALASH: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari //Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. – 2024. – T. 6. – №. 1. – C. 69-75.
35. Shermamatovich M. M. The Role of Physical Education in Our Life //International Journal of Formal Education. – 2024. – T. 3. – №. 3. – C. 63-65.
36. Муратов М. Ш., ўғли Шермаатов А. М. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ МЕТОДОВ В ОБУЧЕНИИ ФИЗИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ //Modern Scientific Research International Scientific Journal. – 2024. – T. 2. – №. 3. – C. 186-192.
37. Shermatovich M. M. JISMONIY TARBIYA VA SPORT DARSLARIDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING JIHATLARI //Journal of new century innovations. – 2024. – T. 48. – №. 1. – C. 130-132.
38. Shermamatovich M. M. et al. Proposals On Innovative Solutions Of Organizing The Architecture Of Multifunctional Sports Facilities //Journal of Advanced Zoology. – 2024. – T. 45.
39. Shermamatovich M. M., Aybixonovich T. M. O'QUVCHILARNING FUTBOL BO'YICHA TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIK TOMONLARINI O'RGANISH MUAMMOLARI //Journal of new century innovations. – 2024. – T. 44. – №. 1. – C. 84-87.